

Çocukların Yazınsal Metinlerde Kullanılan Sözcelerdeki Göndergeleri Kavrama Edinci¹

Nalan Kızıltan, Taner Tunç ve Eda Özçelik
Ondokuz Mayıs Üniversitesi

This study discusses children's comprehension competence of the referents in the utterances in Turkish literary texts. Therefore, 52 eight graders from middle classes have been given two stories from where 225 referents have been taken from the dialogues in order to test the children's comprehension competence of the referents and the data have been analyzed by t-tests and ratio tests. The findings indicate that the children cannot be said to have comprehended the referents well. In terms of the types of the referents, the children seem to have understood anaphoric and cataphoric referents better than exophoric referents. The findings also show that the female children have understood functional referents better than the male children. Therefore, authors who write for children should give importance to the use of referents so as to help the comprehension competence of children.

Key words: *reference, types of referents, text linguistics, semiotics, literature for children, language acquisition, comprehension competence*

Bu çalışma, çocukların Türkçe yazınsal metinlerde kullanılan sözcelerdeki göndergeleri kavrama edincini tartışmaktadır. Bu nedenle, 52 tane orta katmandan gelen ilköğretim sekizinci sınıfta okuyan çocuğa, kavrama edinçlerini sınamak amacıyla konuşma metinlerinde geçen 225 göndergenin yoklandığı iki tane öykü verilmiş ve veriler t-testi ve oran testi ile çözümlenmiştir. Bulgular, çocukların göndergeleri tam olarak anlayamadıklarını ortaya koymuştur. Gönderge türlerine göre çocukların kavrama edinçlerine bakıldığında ise çocuklar, artgönderge ve öngöndergeleri metindışı göndergelerden daha iyi anlamışlardır. Bulgular, ayrıca kızların erkeklere oranla işlevsel göndergeleri daha iyi anladıklarını ortaya koymuştur. Bu nedenle, çocuklara yönelik yazınsal türde metin yazarların, çocukların dil edinimine yardımcı olabilecek düzeyde göndergeleri kullanmaları çocuk okurların yararına olacaktır.

Anahtar sözcükler: *gönderim, gönderge türleri, metindilbilim, göstergebilim, çocuk yazını, dil edinimi, kavrama edinci*

1. Giriş

Kişilerarası, toplumlararası iletişimin temel amacı dildir. Okul öncesi eğitimden üniversiteye uzanan eğitim serüveninde anadil öğretimi önem taşımaktadır. Bu süreç içinde yazınsal eserlerin, bireylerin edim ve edinç değerlerine katkısı yadsınmaz.

Ancak yazınsal alanda kullanılan dil, günlük dil kullanımından farklı olduğundan, anlaşılmadığında işlevini tam olarak yerine getirememektedir. Özünlü(1997:x), toplumbilimsel açıdan yazını “bir dil topluluğunun dil kullanma biçimi ve dizgesi” olarak tanımlamaktadır. Türkiye’deki ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim Türkçe dersleri yazınsal eserlere yer vermektedir. İzlencelerde yer alan metinlerin anlaşılabilirlikleri metinlerdeki göndergelerin okurların kavrama edinci ile saptanabilir.

Noam Chomsky’e göre dilbilim kuramı, konuşucu-alıcının edincini inceler. Dilbilimci dilsel edinci konuşucu ve alıcının kendi anadili konusunda sahip olduğu sezgisel bilgi olarak tanımlar. Bu bilgi, konuşan öznedede örtük olarak bulunur; başka bir deyişle, edinç her insanda gücöl bir biçimde var olan bir dilsel dizgedir. Edinç kendi anadilinde konuşan özneye bilmediği işitmediği ya da söylemediği tüm tümceleri üretebilme ve onları anlayabilme olanağı verir, böylece dilbilgisel tümceleri dilbilgisel olmayan tümceden ayırt eder. Doğuştan dilsel mantık yapısına sahip (Dil Edinim Düzenegi) bireyler dil genelcelerini de kavrar. Bu bireyin dil edincidir. Çocukların dil edinci, yetişkinlerinkinden farklılık gösterir. “Piaget, yetişkinlerle karşılaştırıldığında, çocuğın akıl yürütmesinde görölen eksiklikleri alt alta sıralamak yerine, çocuk düşüncesinin ayırt edici özgül nitelikleri üstünde, çocukta eksik olandan çok, çocukta var olan şeyler üstünde yoğunlaştırmıştır. Bu olumlu yaklaşım sayesinde, çocukla yetişkinin düşünme tarzları arasındaki farkın niceliksel olmaktan çok niteliksel olduğunu göstermiştir.”(Vygotsky 1995:27)

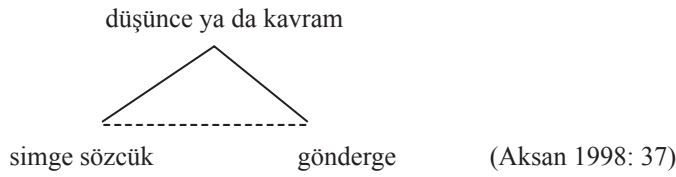
Çocukların dil edincini geliştirmenin yollarından biri çocuklara, Krashen ve Terrell (1993:32) de belirttiği gibi zorluk derecesi bakımından dil düzeylerinin biraz üzerinde olan (i+1) anlamlı girdi sunmaktır. Girdiler dilsel iletişimin temeli olan, doğası gereği mantıksal-anlamsal ve yapıbilgisel olarak bağıntılı bir bütünlüktür. Keçik ve Uzun (2001:11)’a göre “Metin, metinleştirme sürecinin ürünüdür. Metinleştirme ise öncelikle ileti içinde aktarılacakların mantıksal-anlamsal açıdan, ardında da iletiyi taşıyacak olan dilsel kodlamanın biçimsel, dilsel/dilbilgisel açıdan bağıntılı kılınmasıdır. İletişim eyleminde bulunan konuşucu/yazar metnin vericisi/üreticisiyken, dinleyici/okur da metnin alıcısı/yorumlayıcısıdır”. De Beaugrande ve Dressler (1981), metinleşme sürecinde bağdaşıklığı, amaçlılığı, kabuledilebilirliği, durumsallığı, bilgilendiriciliği ve metinlerarası ilişkiyi metinlerin sahip olması gereken ölçütler olarak vurgular.

Bağlaşıklık ile metindeki dilsel, dilbilgisel uyum, tutarlılık ile metindeki anlamsal mantıksal uyum sağlanır. Bir metnin bağlaşıklığında metinde yer alan göndergeler önemlidir. Amaçlılık, metnin iletişimsel amaçlarına uygun biçimde bağlaşık ve tutarlı olmasını sağlar. Kabuledilebilirlikle metnin durum bağlamı ile uyumluluğu söz konusudur. Durumsallık, metnin iletişimsel amaçlarının durum bağlamı içinde belirginleşmesi; bilgisellik, metnin alıcısı için yeni bir bilgi taşımasıdır. Metinlerarasılıkta ise bir metnin önceki diğer metinlerle kurduğu ilişki söz konusudur. Alıcı, bir metni o metnin ilişikli olduğu diğer metinleri de düşünerek, kavrayarak anlamlandırır. Karşılıklı konuşmalarda geçen önceki sözlere ait söylemler, metinlerarası ilişkinin örnekleridir.

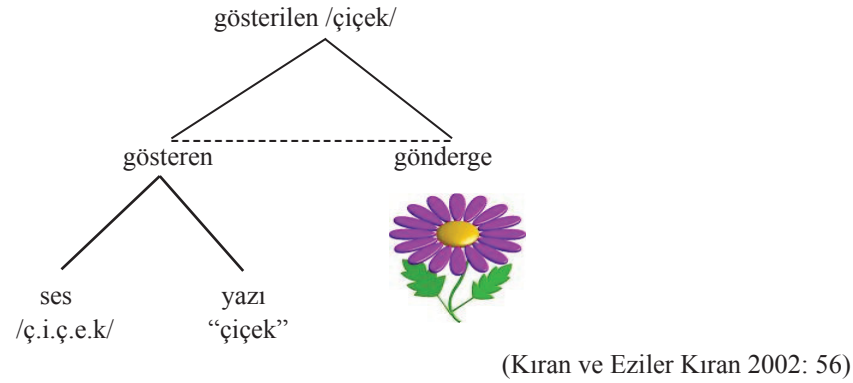
Görüldüğü gibi metindilbilimsel anlamda okurun, metni anlayabilmesi için metinde yer alan sözcüklerin göndermelerini metin bağlamı içinde kavrama edincini de kullanarak anlamlaştırması gerekmektedir.

Ogden ve Richards (1923, 1936:1), sözcük ile gönderge arasındaki ilişkiyi şöyle göstermektedir:

Şekil 1.

Şekil 2.

Şekil 1, 2'den de anlaşıldığı gibi kavram ya da düşüncenin sözcük ve gönderge ile doğrudan bağlantısı söz konusu iken sözcükle gönderge arasında doğrudan bir bağlantı bulunmamaktadır.

Kıran ve Eziler Kıran (2002) yukarıdaki şekillerden yola çıkarak göndergeyi şöyle tanımlamaktadırlar:

Doğal dillerin kullanıldığı iletişim biçiminde-çoğu özel durumlar dışında-her zaman dil-dışı geçekliğe göndermede bulunulur. İletişimde bulunan kimse ve alıcı iletişimi sağlayabilmek için dil-dışı gerçekleri biçimlendiren sözcükleri kullanır: ev, üniversite, öğrenci, dün, cesaret, aşk, demokrasi vb. Bu dil dışı gerçeklere "gönderge" denir. Gönderge, dil göstergesinin dil dışında gösterdiği her şeydir: Soyuttur, somuttur, nesnedir, olaydır, olgudur, niceliktir, durumdur, kanıdır. Hatta kimi zaman gerçek dünya çok sınırlı ve dar geldiğinde, gönderge kurgusal dünyayı da içine alır (57).

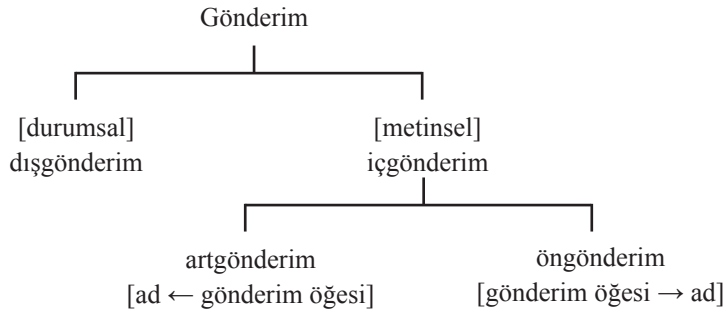
Bu tanım göndergenin ve gösterenin algılanabilir olduğunu ortaya koymaktadır. Gösterilen ile belirtilen kavram ise zihnimizdeki düşünce olduğundan soyutlamadır.

Halliday (1985:291), gönderimin metnin yapılandırılmasında önemi olduğunu vurgulamaktadır.

Keçik ve Uzun Subaşı (2001:30), gönderge işlevini gerçekleştiren gönderimi, metne katılan ad ya da ad örnekleri; işlevini de, bu ad ya da ad örneklerini gösteren dilbilgisel yineleme olarak tanımlamaktadır. Ayrıca “metne katılan adların ya da ad öbeklerinin dilbilgisel olarak yinelenmesini sağlayan dilsel ögeler, gönderim ögeleri olarak adlandırılır. Gönderim ögelerinin kendilerinin sözlüksel anlamları yoktur. Anlamsal yorumları gösterdikleri ad ya da ad öbeğine göre oluşur” Keçik ve Uzun Subaşı (2001:30).

Halliday ve Hasan (1977:33) gönderimi temelde ikiye ayırmaktadır.

Şekil 3.

Şekil 3'e göre gönderimde bulunulan ad ile ilgili gönderim ögeleri metin içinde birlikte bulunuyorsa gönderim ilişkisi metin içi, gönderimde bulunulan ad metnin dışında bulunuyorsa dış gönderim olarak adlandırılır. Bilgi konuşucuya ve dinleyiciye duyular yoluyla ulaşır. Göndergeler söylemin içinde olduğu fiziksel çevrede aranıp bulunur (Kempson 1988). Metin içi gönderimde, gönderimde bulunulan ad önce, gönderim ögesi sonra geliyorsa bu iki öge arasındaki ilişki artgönderim ilişkisi olup, bilgi söylem içinde belirli bir anda yorumlanmakta olan sözceden daha önce yer almış önermelerden sağlanır. Metiniçi gönderimde, gönderim ögesi önce, gönderimde bulunulan ad sonra geliyorsa bu iki öge arasındaki ilişki öngönderim olarak tanımlanmaktadır. Bilgi söylem içinde, belirli bir anda yorumlanmakta olan sözceden daha sonra gelen önermelerden sağlanır.

Oktar ve Yağcıoğlu (1996) artgönderim kullanmanın, söylemin aşamalı yapısıyla bağlantılı olduğu varsayımından yola çıkarak, önermeler arasındaki retorik ilişkilerin de belirleyici rol oynadıklarını saptamışlardır. Yazarın, artgönderimi hemen bir önceki önermeye değil, daha geride yer alan bir önermeye geriye atlamalarla, belli koşullar altında adıl kullanabildiğine değinmişlerdir. Bu koşulların ise araya giren önermelerin yapısıyla ve retorik işlemlerle belirlendiğine değinmişlerdir. Ancak Oktar

(1997), artgönderimsel örüntülerin tümüyle retorik düzenlemelerle yönetilmediğini, artgönderimsel düzeneklerin seçiminde yapısal nitelik taşımayan iletişimsel işlevleri de tetikleyen, gönderge hakkında daha çok bilgi verme, göndergenin sınıflandırılması ve göndergenin başka göndergelerle karşılaştırılması gibi iletişimsel işlevlerle de karşılandığını saptamıştır.

Bu nedenle, okurların söylemi anlayabilmeleri için söylemsel göndergeleri kavramaları, yapısal özellik taşımayan artgönderimsel düzenekleri de çözebilmeleri gerekmektedir.

2. Sorun

Çocuk okurların kavrama edinci çocuk yazınında kullanılan göndergelerin tam olarak anlaşılmasına yetmeyebilir. Crain and Pietroski (2001), Clark and Hecht (1983), Trueswell, Sekerina, Hill, and Logrip (1999), Safran, Senghas, and Trueswell (2001). Göndergeler tam olarak anlaşılmadığında, metinler çocuklar için anlaşılabilir girdi özelliği yitirmekte ve çocuklar okuma alışkanlığı edinmemektedirler Kızıltan (1995, 2006).

3. Araştırmanın Amacı

- a. Çocuk okurların yazınsal metinlerde kullanılan göndergeleri kavrama edincini saptama,
- b. Çocuk okurların yazınsal metinlerde kullanılan göndergeleri türlerine göre kavrama edincini yoklama,
- c. Çocuk okurların yazınsal metinlerde geçen göndergeleri iletişim işlevleri açısından nasıl algıladıklarını saptama,
- d. Çocukların okuyacağı yazınsal metinlerde yer alan göndergelerin metinlerin kavranması açısından önemini vurgulama,
- e. Çocuklara yönelik yazarların metinlerde kullandıkları göndergeleri çocukların kavrama edincini dikkate alarak kullanmalarını sağlamaktır.

4. Araştırma Soruları

- a. Çocuklar, yazınsal metinlerdeki göndergeleri tam olarak anlayabilirler mi?
- b. Çocukların kavrama edinci yazınsal metinlerde kullanılan gönderim türlerine göre farklılık gösterir mi?
- c. Çocukların kavrama edinci yazınsal metinlerde kullanılan göndergelerin iletişimsel işlevlerine göre farklılık gösterir mi?
- d. Cinsiyet, yazınsal metinlerdeki göndergelerin anlaşılmasında rol oynar mı?

5. Kullanılan Terimler

Kavrama Edinci: Bireyin sözlü ya da yazılı dilde verilen anlamı bulabilme yetisi.

6. Yöntem

6.1 Örneklem

Genellikle orta gelirli ailelerin çocuklarının gittiği Samsun merkezdeki bir ilköğretim okulunun 8'nci sınıfındaki 24'ü kız 28'i erkek toplam 52 öğrenciye seçilen öyküler okutulmuş; öykülerde yer alan göstergelerin altı çizilerek göndergeleri, çocuklardan göstergelerin altında verilen numarayla yazılı olarak istenmiştir (bkz. Ek.1 ve Ek.2).

6.2 Veri Toplama Araçları

Bu çalışma, farklı dönemlerde iki farklı yazar tarafından çocuk yazınına kazandırılan öykülerde kullanılan sözcelerdeki göndergeler ile sınırlıdır.

1. Öykü “Kabak Çekirdekçi”: Öykü “Kabak Çekirdekçi”: Halide Edip Adıvar'ın 1922 yılında kaleme aldığı *Dağa Çıkan Kurt* adlı yapıtından alınan “Kabak Çekirdekçi” adlı öykü İstanbul'da genellikle varsıl ailelerin oturduğu Fazlı Paşa yokuşunda geçmektedir. Öyküde, teyze, yeğeni, kabak çekirdekçi ve kabak çekirdekçinin kızı konu edilmektedir. Bir zamanlar katip olan, ancak işten çıkarıldıktan sonra geçim sıkıntısı çeken, okula giden kızına gelecek hazırlayabilmek için kabak çekirdeği satan satıcının, çekirdekleri sattığı mahalledeki sakinlerden okuma sevdası nedeniyle gazeteleri alması konu edilmektedir.

2. Öykü “Geçmiş Zaman Olur ki”: Haldun Taner'in 1954 yılında kaleme aldığı öykü, mahalle komşusu, çocukluk aşkı Mahinur'un varsıl bir müteahhitle evlenmesi nedeniyle, ona kavuşamayan; yıllar sonra Mahinur'un Pendik'teki köşklarinin bir yazlığına kiraya verileceği ilanını okuyan öykü kişinin eski anılarını canlandırma hayaliyle verilen adrese gidip, çocukluk aşkıyla yeniden karşılaşma olanağını yakaladığı, ancak Mahinur'un eskisi kadar güzel ve alımlı olmaması nedeniyle hayal kırıklığına uğradığı konuşma metinleri ile öykü kişisi tarafından anlatılmaktadır.

6.3 Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Her bir öykü için göstergelerin altında verilen her bir numaraya karşı gelen gönderge çocuklardan gösterge numaraları atlanmadan, numarasıyla birlikte yazılı olarak istenmiştir (bkz. Ek.1: “Kabak Çekirdekçi”=95 gösterge), (bkz. Ek.2: “Geçmiş Zaman Olur ki”=130 gösterge). Çocukların kavrama edinçlerini kullanarak yanıtladıkları her bir gönderge, gösterge numarasıyla birlikte girilmiştir. Verilen yanıtlar doğru ve yanlış olarak gruplandırılmıştır. Ayrıca yanıtlar, gönderge türlerine göre Metiniçi: artgönderge, öngönderge ve Metindışı gönderge; işlevlerine göre ise, bilgilendirme, karşılaştırma ve sınıflandırma işlevi olarak ele alınmıştır. Elde edilen veriler SPSS istatistiksel paket programı içinde yer alan t-testi ve minitab'da bulunan oran testi ile değerlendirilmiştir.

7. Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular, araştırma sorularının sırasına göre verilmiştir.

Tablo 1: “Kabak Çekirdekçi ve Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öykülerdeki göndergeleri çocukların kavrama edinci

ÖYKÜNÜN ADI	YANLIŞ	DOĞRU
KABAK ÇEKİRDEKÇİ	2871 - % 58.1	2069 - % 41.9
GEÇMİŞ ZAMAN OLUR Kİ	4201 - % 62.1	2559 - % 37.9

Çocukların “Kabak Çekirdekçi” ve “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öykülerdeki göndergeleri doğru cevaplamaları arasında anlamlı bir fark vardır ($p<0.05$). “Kabak Çekirdekçi” adlı öyküde yer alan göndergeler, “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öyküde yer alan göndergelere oranla daha iyi anlaşılması görülmektedir.

Tablo 2: “Kabak Çekirdekçi” ve “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öykülerdeki göndergelerin türlerine göre çocukların kavrama edinci

GÖNDERGE	KABAK ÇEKİRDEKÇİ		GEÇMİŞ ZAMAN OLUR Kİ	
	Yanlış	Doğru	Yanlış	Doğru
Metiniçi- Artgönderge	2350 %58.7	1654 %41.3	3023 %61.2	1917 %38.8
Metiniçi- Öngönderge	64 %61.5	40 %38.5	111 %42.7	149 %57.3
Metindışı	534 %51.3	506 %48.7	1067 %68.4	493 %31.6

“Kabak Çekirdekçi” adlı öyküde metiniçi göndergeler ve metindışı göndergeler arasındaki fark anlamlı olup ($p<0.05$), metindışı göndergeler daha iyi anlaşılmasıdır. Metiniçindeki art gönderimler öngönderime göre daha iyi kavranmıştır.

“Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öyküde geçen metiniçi ve metindışı göndergelerin anlaşılması arasındaki fark anlamlıdır ($p<0.05$). Metindışı göndergeler metiniçi göndergelerden daha az anlaşılmasıdır.

Tablo 3: “Kabak Çekirdekçi” ve “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öykülerdeki göndergelerin iletişimsel işlevlerine göre çocukların kavrama edinci

GÖNDERGE	KABAK ÇEKİRDEKÇİ		GEçMİş ZAMAN OLUR Kİ	
	YANLIş	DOĞRU	YANLIş	DOĞRU
DAHA ÇOK BİLGİ VERME İşLEVİ	287 %55.2	233 %44.8	383 %52.6	345 %47.4
KARşILAşTIRMA İşLEVİ	203 %65.1	109 %34.9	279 %67.1	137 %32.9
SINIFLANDIRMA İşLEVİ	356 %52.7	320 %47.3	404 %55.5	324 %44.5

Kabak Çekirdekçi adlı öyküdeki göndergelerin iletişimsel işlevlerine göre dağılımında, daha çok bilgi verme işlevindeki göndergelerin doğru cevaplanma yüzdesi 44.8; karşılaştırma işlevindeki göndergelerin doğru cevaplanma yüzdesi 34.9; sınıflandırma işlevindeki göndergelerin doğru cevaplanma yüzdesi ise 47.3’tür. Bu durumda daha çok bilgi verme işlevi ile karşılaştırma işlevi arasındaki fark $p=0.004<0.05$ ile anlamlıdır; daha çok bilgi verme ile sınıflandırma işlevi arasındaki fark $p=0.384>0.05$ değer ile anlamsızdır; karşılaştırma işlevi ile sınıflandırma işlevi arasındaki fark ise $p<0.05$ ile anlamlıdır.

“Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öyküdeki göndergelerin iletişimsel işlevlerine göre dağılımında daha çok bilgi verme işlevindeki göndergelerin doğru cevaplanma yüzdesi 47.4; karşılaştırma işlevindeki göndergelerin doğru cevaplanma yüzdesi 32.9; sınıflandırma işlevindeki göndergelerin doğru cevaplanma yüzdesi 44.5 dir. Bu durumda daha çok bilgi verme işlevi ile karşılaştırma işlevi arasında ki fark $p<0.05$ değeri ile anlamlıdır. Daha çok bilgi verme işlevi ile sınıflandırma arasında fark yoktur ($p=0.269>0.05$). Karşılaştırma işlevi ile sınıflandırma işlevi arasındaki fark ise $p<0.05$ değeri ile anlamlıdır.

Tablo 4: Kız ve erkek çocukların “Kabak Çekirdekçi” adlı öyküdeki göndermeleri kavrama edinimleri arasındaki ilişki

Gönderge No	Anlamlılık Değeri
13	$p=0.003<0.05$
16	$p=0.002<0.05$
17	$p=0.045<0.05$
18	$p=0.034<0.05$
21	$p=0.01<0.05$
22	$p=0.018<0.05$
23	$p=0.007<0.05$
31	$p=0.024<0.05$
37	$p=0.013<0.05$
47	$p=0.024<0.05$
54	$p=0.02<0.05$
59	$p=0.048<0.05$
64	$p=0.008<0.05$
70	$p=0.02<0.05$
73	$p=0.038<0.05$
95	$p=0.014<0.05$

Kız öğrenciler, “Kabak Çekirdekçi” adlı öyküdeki 13, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 31, 37, 47, 54, 59, 64, 70, 73, 95 no’lu göndermeleri, erkeklere oranla daha iyi anlamışlardır ($p<0.05$).

Tablo 5: Kız ve erkek çocukların “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öyküdeki göndergeleri kavrama edinçleri arasındaki ilişki

Gönderge No	Anlamlılık Değeri
13	p=0.029<0.05
23	p=0.028<0.05
47	p=0.014<0.05
49	p=0.041<0.05
52	p=0.016<0.05
58	p=0.001<0.05
60	p=0.004<0.05
84	p=0.021<0.05
88	p=0.011<0.05
90	p=0.05 (0.048) <0.05
92	p=0.003<0.05
93	p=0.013<0.05
98	p=0.04<0.05
103	p=0.015<0.05
105	p=0.001<0.05
107	p=0.036<0.05
120	p=0.012<0.05
123	p=0.029<0.05
128	p=0.038<0.05

Kız öğrenciler, “Geçmiş Zaman Olur ki ” adlı öyküdeki 13, 23, 47, 49, 52, 58 60, 88, 90, 92, 93, 98, 103, 105, 107, 120, 123, 128 no’lu göndergeleri, erkeklere oranla daha iyi anlamışlardır (p<0.05).

8. Tartışma ve Yorum

İlköğretim 8. sınıfında okuyan 24’ü kız 28’i erkek toplam 52 öğrenciye verilen “Kabak Çekirdekçi” ve “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öykülerin konuşma metinlerindeki göndergeler (bkz. Ek.1 ve Ek.2), Tablo 1-2-3’ten de anlaşıldığı üzere genel olarak anlaşılmamıştır.

Genel olarak tüm çocukların göndergeleri kavrama edincine bakıldığında, “Kabak Çekirdekçi” adlı öyküde yer alan 1(%75), 2(%84.6), 3(%84.6), 8(%75), 10(%82), 25(%73.1), 26(%71.2) no’lu göndergeler en çok bulunan göndergeler olmuştur. Çocukların bu göndergelerdeki başarıları öykünün adı geçen göndergelere kadar olan kısmının metiniçi göndergelerle ilgili olmasından ileri gelmektedir. Metindışı

göndergeler genelde çocukların en başarılı olduğu göndergelerden sonra başlamaktadır. Artgönderimlerin doğru olarak yanıtlanma oranı, öngönderimlerden daha fazladır. En fazla cevaplanan göndergelerin hepsi metinde art gönderim olarak kullanılmıştır. Bunun nedeni Safran, Senghas ve Trueswell (2001)'in de belirttiği gibi çocukların erişkinlerin aksine göndergesel bağlam yerine sözcüde yer alan dilsel ipuçlarına odaklaşmalarıdır. Göndergelerin yer aldığı tümcelerde boş adıl yoktur. Göndergelerin üçünde kişi adılı gönderim ögesi olarak kullanılmıştır. Göndergelerin ortalama başarısında ise metindışı göndergeler daha fazla yanıtlanmıştır. Hiç yanıtlanamayan gönderge yoktur. Kabak Çekirdekçinin "İsmail Hakkı Bey" olduğunu art gönderme ile bulabilmişlerdir. "Taze taze yenecek olan kuruyemişin" kabak çekirdeği olduğunu anlayabilmişlerdir. 26 no'lu gösterme adılı ile "kuruyemişçinin kızına" gönderimde bulunulduğunu yakalayabilmişlerdir. Bunun nedeni de, Trueswell, Sekerina, Hill, ve Logrip (1999) da belirttiği gibi gönderimde bulunulan adın, gönderim ögesinden hemen önce belirtili isim tamlaması ile kullanılmasından ileri gelmektedir. Ayrıca, 25 no'lu göstergedeki iyelik ekiyle gönderim yapılan "kabak çekirdekçiyi" çocuklar bulabilmişlerdir. Boş adılın kullanıldığı yerlerdeki göndergeleri bulmakta güçlük çekmişlerdir. Bu göndergelerin doğru yanıtlarının yüzdelerine bakıldığında, çocukların göndergeleri anlamadığı ortaya çıkmaktadır:

14(%28.8), 15(%32.7), 31(%38.5), 35(%42.3), 37(%34.6), 41(%84.6), 44(%59.6), 47(%78.8), 51(%59.6), 52(%15.4), 53(%17.3), 56(%34.6), 58(%28.8), 65(%38.5), 68(%32.7), 70(%46.2), 77(36.5), 80(%32.7), 81(%26.9), 82(%30.8), 83(%40.4), 84(%42.3), 85(%36.5), 86(%34.6), 88(%23.1), 91(%55.4), 92(%13.5), 95(%32.7).

Göndergelerin iletişimsel işlevine göre, karşılaştırma işlevi (Tablo 3) çocuklar tarafından diğer işlevlere oranla daha az anlaşılmıştır. 26(%71.2), 27(%36.5), 28(%25.0), 29(%57.7), 50(%15.4), 94(%3.8) no'lu göndergeler içinde doğru yanıtı en az olan 94 no'lu çekimli eylem üzerinde kişi eki bulunan gönderimin "Kabak çekirdeği alan bizler" göndergesini anlayamamışlardır. Ayrıca dönüşlülük adılı olan 27 no'lu gönderim ögesinin gönderiminin "Kabak Çekirdekçinin kendisi" olduğunu anlamakta zorlanmışlardır. Bu da Crain ve Pietroski (2001:7)'nin de belirttiği gibi çocukların, eşgönderimli dönüşlülük adılını erişkinlere oranla bulmakta zorluk çektikleri görüşünü desteklemektedir. Metinsel ilişkide çıkarılan ögeler, çocuklar tarafından çıkarımsal olarak bulunamamıştır. Eş gönderimin tümceden atılması ve yüklemi kuran çekimli eylemin öznesinin eksiltme ile verilmesi çocukların kavrama edinç düzeyinin üstünde olduğunu göstermektedir. Geçişli çatıdaki yüklemcil ögenin nesne alması gerekirken 50 no'lu göstergede yer almaması göndergenin anlaşılmasına (%15.4) neden olmuştur.

Tablo 1'de görüldüğü gibi çocuklar "Geçmiş Zaman Olur ki" adlı öyküdeki göndergeleri "Kabak Çekirdekçi" adlı öyküdeki göndergelerden daha az anlamışlardır.

Çocukların başarılı oldukları göndergeler, gösterge numaralarıyla şöyledir: 2(%75.0), 3(%63.5), 7(%75.0), 9(%67.3), 18(%63.5), 19(%63.5), 21(%82.7), 77(%63.5), 91(%67.3), 93(%73.1).

Sırasıyla anlaşılan göndergeler şunlardır:

2, 7, 9, 18, 19, 21, 77= “Mahinur öykü kişinin çocukluk aşkı”,
3,91 = “Mahinur’un eşi taşralı müteahhit Arif Bey”

Metindilbilimsel açıdan, Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere metindeki öngöndergeler, (19, 21) artgöndergelere (2, 3, 7, 9, 18, 77, 91, 93) oranla daha çok anlaşılmiştir. Göndergelerin iletişimsel işlevine göre ise daha çok bilgi verme işlevinde başarılı görülmektedirler. (9, 19, 21). Çocuklar metindeki dönüşlülük adılının (9) göndermesini bulabilmişlerdir. 93 no’lu göstergenin artgönderimde bulunduğu “Arif”, “Mahinur” ve “Öykü kişisini” 94 no’lu göstergedeki eylem üzerindeki kişi ekinden yola çıkarak anlamışlardır.

Çocukların göndergelerini bulmakta zorlandıkları göstergeler ayrıç içindeki doğru yanıt yüzdeleriyle sırasıyla 5(%11.5), 11(%30.8), 13(%38.5), 14(%19.2), 17(%30.8), 22(%28.8), 24(%5.8), 25(%11.5), 26(%11.5), 29(%25.09), 30(%30.8), 31(%25.0), 33(%17.3), 36(%34.6), 39(%32.7), 42(%30.8), 44(%38.5), 45(%36.5), 46(%38.5), 48(%25.0), 52(%30.8), 57(%34.6), 58(%21.2), 59(%23.1), 61(%19.2), 62(%19.2), 63(%17.3), 64(%32.7), 65(%19.2), 66(%25.0), 67(%32.7), 70(%23.1), 71(%32.7), 72(%19.2), 74(%17.3), 75(%28.8), 76(%28.8), 78(%9.6), 81(%23.1), 84(%19.2), 86(%9.6), 87(%36.5), 88(%9.6), 90(%36.5), 92(%21.2), 94(%34.6), 95(%36.5), 96(%23.1), 99(%5.8), 100(%26.99), 104(%30.8), 106(%15.4), 107(%17.3), 108(%26.9), 109(%23.1), 111(%26.9), 113(%26.9), 115(%38.5), 116(%19.2), 117(%9.6), 118(%32.7), 119(%25.4), 120(%28.8), 121(%26.9), 122(%23.1), 123(%30.8), 124(%19.2), 125(%19.2), 126(%23.1), ve 130(%38.5) dur.

24(%94.2), 78(%90.4) ve 117(%90.4) no’lu göstergelerdeki gönderim öğelerinin gönderimde buldukları adlar metnin dışında bırakıldığından, çocuklar bunları çıkarımsayamamışlar ve zorlanmışlardır. Ayrıca “Faruk Nafiz Çamlıbel’in” “Kıskanç” isimli şiirinde 61, 62, 63, 64, 65, 66 no’lu göstergelerde yer alan göndergeler, metin dışı göndergeler olduğundan çocuklar başarısız olmuşlardır. Yukarıda gösterge numaraları verilen göndergeler, genelde artgönderge olarak kullanılmıştır. 78 no’lu göstergede değiştirme öğesinin kullanılması nedeniyle çocuklar, önceki önermelerde yer alan konuşmalara gönderim yapıldığını anlamamışlardır.

24 no’lu göstergedeki “o zaman” gösterici sözcüğü metindışı gönderim olduğundan, çocuklar, göndergenin “Mahinur’un gençlik yıllarında ailesi ile oturduğu zaman” olduğunu anlayamamışlardır.

Yukarıdaki göndergeleri iletişimsel işlevleri açısından ele aldığımızda ise çocuklar,

en çok sınıflandırma ve karşılaştırma işlevi taşıyan göndermeleri bulmakta zorlanmış görünmektedirler (Tablo 3). 52 no'lu göstergedeki gönderim ögesi olan gösterme sıfatı ile yapılan gönderimde metin dışındaki “demir iskeleye” gönderim yapıldığından, sınıflandırma işlevi olarak kullanılan “demir iskele” göndermesi çocukların %69.2 si tarafından anlaşılmamıştır. Aynı şekilde 111 no'lu gönderim ögesi ile metindışı gönderimde bulunulan “Mahinur’un müteahhit eşi Arif Bey”, “koca arslan” sınıflandırılmasıyla kullanıldığından çocukların %73.1 göndermeyi bulamamışlardır. Ayrıca, yine sınıflandırma işlevli 117 no'lu göstergeyle verilen gönderme çocukların % 90.4 ü tarafından anlaşılmamıştır. “Koca Arslan” ın göndermesinin “Arif Bey” olduğunu anlamamışlardır.

11 no'lu göstergede, karşılaştırma işleviyle gönderme sorulmuş, ancak çocukların %69.2'si “çocuk gibi konuşanın” göndermesinin “öykü kişisi” olduğunu yakalayamamışlardır. 36 no'lu gösterge ile “Mahinur’ un geçmişteki hali” karşılaştırılmakta; ancak yine çocukların % 65.4’ü göndermenin “Mahinur” olduğunu bulamamışlardır. 45 no'lu gösterge ile “geçmişteki anıların konuşma anından birgün önce yaşanmış gibi hatırlanması”, kıyaslaması yapılmış ve gönderme çocukların %63.5'i tarafından anlaşılmamıştır. 70 no'lu gösterge ile öykü kişisinin “Mahinur’a geçmişteki düşkünlüğü” kıyaslaması yapılmış, göndermesi olan “öykü kişisi” sadece öğrencilerin %23.1'i tarafından bulunmuştur. 88 no'lu gösterge de ise eksiltme ögesi ile karşılaştırma yapılmıştır. Çocukların sadece %5'i “Mahinur’ la öykü kişisinin görüştüikleri kısa süre” göndermesini yakalayabilmişlerdir.

Tablo 4, “Kabak Çekirdekçi” adlı öyküdeki göndermelerin kız ve erkek çocuklar tarafından algılanma ilişkisini göstermektedir. Kız öğrenciler, “Kabak Çekirdekçi” adlı öyküdeki (13, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 31, 37, 47, 54, 59, 64, 70, 73, ve 95) no'lu göndermeleri bulmada erkek öğrencilerden daha başarılı görünmektedirler. Kızların sözü edilen göndermeleri kavrama edinçleri erkeklerle kıyaslandığında fark anlamlıdır(P<0.05). Anlaşılan göndermeler sırasıyla “okunan eski gazeteler”, (13, 16, 59, 64); “Kabak Çekirdekçi İsmail Hakkı Bey” (17, 18, 21, 31, 37, 47, 70, 73, 95); “Fazlı Paşa Yokuşu” (22); “İsmail Hakkı beyin evi” (Kabak Çekirdekçinin Evi) (23); “konuşma anından bir sonraki akşam” (54)’dır. Göndermeler iletişimsel işlevlerine göre bakıldığında çocuklar, “gazeteleri”, “okunmuş, eski tarihli gazetelerle” birlikte sınıflayabilmişlerdir.

Tablo 5, “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öyküde geçen göndermelerin cinsiyete göre algılanma ilişkisini ortaya koymaktadır. Kız çocuklar, “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öyküde sorulan (13, 23, 47, 49, 52, 58, 60, 84, 88, 90, 92, 93, 98, 103, 105, 107, 120, 123, 128) no'lu göndermeleri erkek çocuklardan daha iyi anlamışlardır. Söz edilen göndermeleri kavrama edinçleri erkeklerle kıyaslandığında fark anlamlıdır(p<0.05). Anlaşılan göndermeler, ayrıca içindeki gönderme numaralarıyla şunlardır: “Öykü Kişisi” (anlatıcı) (13,105); “Pendikteki Köşk” (23,98); “Mahinur’un ergenlik aşkı ile geçirdiği dönem” (47); “Mahinur” (öykü kişisinin sevgilisi) (49); “Pendikteki demir iskele” (52);

“Ozan Faruk Nafiz Çamlıbel’in ‘Kıskanç’ adlı şiiri” (60); “erkeklerin sevmesi, daha sonra unutmaması” (erkeklerin vefasızlığı) (84); “görüştükleri süre” (88); “öykü kişisiyle, Mahinur’un konuştukları dakikalar” (90); “akşam yemeği” (92); “Arif” (Mahinur’un Eşi), “Mahinur ile öykü kişisi” (93); “öykü kişininin dostu, tanıdığı” (103); “öykü kişininin hatırı” (107); “Mahinur’un eşi Arif Bey” (120,123); “konuşma anında öykü kişininin mutluluğuma ortak olan güneş” (128).

Erkeklerle kıyaslandığında, kız çocuklarının, “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öyküdeki metindışı göndermeleri, metiniçi göndermelerden daha iyi bulabildikleri görülmektedir. Göndermelerin iletişimsel işlevine göre, kız çocukları, bilgi verme ve sınıflandırma işlevlerinde daha başarılı olmuşlardır. Daha çok bilgi verme işlevli göndermeleri (“erkeklerin vefasızlığı”, “Mahinur ve aşkının çocukken oturduğu köşkü” ve “öykü kişininin mutluluğuna tanık olan güneş”) bulabilmişlerdir. Ayrıca kız öğrenciler, “Mahinur’un ergenlik aşkı ile geçirdiği dönem”, “Pendik’teki İskele” ve “öykü kişininin tanıdıklarından biri” sınıflandırmalarını yapabilmişlerdir.

9. Sonuç

Bu çalışmadan elde edilen bulgular bize ilköğretim ikinci basamağında okuyan 8. sınıf öğrencilerinin, Halide Edip Adivar’ın “Kabak Çekirdekçi” ve Haldun Taner’in “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öykülerini, öykülerdeki konuşma metinlerinde kullanılan göndermeler açısından iyi anlamadıklarını göstermektedir. Çocuklara sorulduğunda, en çok, “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öyküyü sevdiklerini dile getirmişlerdir. Ancak bu yanıt, çocukların öykülerdeki göndermeleri anlama başarısı ile ters orantılıdır. Çocuklar, öyküyü anlamadan da sevebilmektedirler. Bu durum öykünün gülmece öğeleri taşımasından ileri gelebilir (Kızıltan, 2006). Ayrıca çocukların okuma alışkanlığı, çocukların göndermeleri anlamalarına yardımcı olmamıştır. Çocukların kavrama edinci, araştırmadaki bulgulara bakıldığında, yazınsal metinlerdeki göndermeleri anlamaları için yeterli görünmemektedir.

Verilen öyküler, metiniçinde yer alan artgöndermeler, öngöndermeler ve metindışı göndermeler açısından değerlendirildiğinde “Kabak Çekirdekçi” adlı öyküde metindışı göndermeler çocuklar tarafından daha iyi anlaşılmiş görülmektedir. “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öyküde ise metiniçi göndermeler daha iyi anlaşılmalıdır. Birinci öyküdeki dışgöndermelerin anlaşılma nedeni göndermelerin metiniçinde yinelenmesinden ileri gelebilir. Çocukların “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öyküdeki göndermeleri anlamamasının nedenlerinden biri, metindışı göndermelerin “Kabak Çekirdekçi” adlı öyküye göre daha fazla olması ve metiniçinde yinelenmemesinden kaynaklanmaktadır. Genelde çocuklar, metindışı gönderimde çıkarımı yaparken zorlanmaktadırlar. Metiniçi gönderimde, çocuklar, gönderimde bulunan ad, gönderim ögesinden hemen önce geliyorsa, daha geride yer alan önermelerde yer almıyorsa göndermeyi bulabilmektedirler. Ancak gönderim ögesinden önce gönderimde bulunulan ad hemen gelmiyorsa, yerine eksiltme ögesi kullanılmışsa gönderme anlaşılammamaktadır, Metiniçi gönderimde ad ile ana

gönderimde bulunan öngönderimin ilişkisiyle birbirine bağlandığında, çocukların öngöndergeyi daha iyi anladıkları söylenebilir. Bu nedenle, “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öyküde çocuklar, öngönderim öğelerini daha iyi anlamışlardır. Öngönderim öğesi bir sınıflama öğesi ile verilmişse çocukların anlamsal yorumu belirleyen göndergeye ulaşmaları “Kabak Çekirdekçi” adlı öyküde de tartışıldığı gibi zor görülmektedir.

Çocuklar, ayrıca “Kabak Çekirdekçi” adlı öyküdeki eş gönderimler tümceden atıldığında ve yüklemi kuran çekimli eylemin öznesi eksiltme ile verildiğinde ilgili göndergeyi bulamamaktadırlar. Gönderim öğelerinden önce, gönderimde bulunulan adın eksiltme yapılmaksızın kullanılması göndergelerin çocuklar tarafından algılanmasını sağlayacaktır. Aynı şekilde yüklemi kuran çekimli eylemin öznesinin tümcede yer alması göndergenin bulunmasına yardımcı olacaktır

Çocuklar, genelde işlevsel görevler üstlenen göndergeleri anlamakta güçlük çekmişlerdir. Bu çalışmadaki öykülerde göndergesini bulmakta en çok zorlandıkları karşılaştırma işlevidir. Çocukların büyük bir çoğunluğu, “Geçmiş Zaman Olur ki” adlı öyküde karşılaştırma yapılan göndergeleri, aralarına pek çok gönderge girdiği için bulamamışlardır. Bu nedenle, çocuklara yönelik yazanların karşılaştırma yaptıkları göndergeleri aralarına yeni gönderge koymadan kullanmaları gerekmektedir.

Kız çocukları erkeklerle kıyaslandığında, metindışı göndergeleri, metiniçi göndergelerden daha iyi anlamışlardır. Ayrıca kızlar, işlevsel görevleri üstlenen göndergeleri erkeklerden daha iyi kavramış görünmektedirler.

Görüldüğü gibi çocukların kavrama edinci yazınsal metinlerde kullanılan gönderim türlerine göre farklılık göstermektedir. Çocukların var olan kavrama edinci, yazınsal metinlerdeki göndergeleri anlamaları için yeterli gelmemiştir. Çocukların, öykülerden ayrı olarak kendilerine numaralandırılarak verilen gönderim öğelerinin göndergelerini numaraları ile yanıtlamaya özen göstermeleri, onların gönderim öğelerinin yapısal varlıklarından haberdar görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bunun nedeni ise, yazınsal metinlerin de bilgilendirici türdeki metinler gibi mekanik sorularla çocuklarda yoklanmasından ileri gelebilir. Yazınsal metinlerde göndergelerin tek tek bulunması mekanik çalışmadan çok anlamlandırma süreci gerektirdiği için çocuklar, bu çalışmada zorlanmış olabilirler.

10. Öneriler

1. İlköğretim Türkçe Derslerinde yazınsal metinleri tartışırken, metinlerdeki göndergeler sadece “yapısal” değil “işlevsel” olarak da ele alınmalıdır.
2. Metinlerdeki boş adılar öğrencilere belirgin kılınmalıdır.
3. Eksiltme ve değiştirme öğeleri kullanıldığında bunların metinde hangi adların yerine geçtiği verilmelidir.
4. İşlevsel olarak kullanılan gönderge türleri metinde ayrı ayrı ele alınarak çalışılmalıdır.
5. Metnin bağlaşıklığında göndergelerin rolü yadsınamayacağından, ders kitaplarına

yazınsal metinlerden sonra metinde yer alan göndergelerle ilgili alıştırmalara da yer verilmelidir.

6. Çocuklara yönelik yazınsal türde metin yazarların, kullandıkları göndergeleri anlaşılır kılmaları için çaba göstermeleri gerekmektedir.

Notlar

¹ Bu çalışma, yazarlar tarafından XXII. Ulusal Dilbilim Kurultayı 2008 Mayıs'ta sunulan "Çocukların Yazınsal Metinlerde Kullanılan Sözcelerdeki göndergeleri kavrama Edinci" başlıklı bildirisinin genişletilmiş biçimidir.

Kaynakça

- Aksan, Doğan, 1998. *Anlambilim: Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Clark, E.V. and B.F. Hecht. 1983. "Comprehension, production, and language Acquisition." *Annual Review of Psychology*. 34:325-49.
- Crain, Stephen and Paul Pietroski. 2001. "Nature, Nurture, and Universal Grammar". *Linguistics and Philosophy*. 24:139-185.
- De Beaugrande Robert-Alain ve Wolfgang Ulrich Dressler. 1981. *Introduction to Text Linguistics*. London:Longman
- Halliday, MAK. 1985. *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold(publishes) Ltd.
- Halliday, MAK. ve Ruquaiye Hasan. 1977. *Cohesion in English*. London: Longman.
- Keçik, İlknur ve Leyla Uzun Subaşı. 2001. *Türkçe Sözlü ve Yazılı Anlatım*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Kempson, R. 1988. *Grammar and Conversational Principles*. F.J. Newmeyer içinde. *Linguistics. The Cambridge Survey 2. Linguistic Theory: Extensions and Implications*. Cambridge: CUP, 117-139.
- Kızıltan, Nalan. 1995. "A Linguistic Study of the Language in the Turkish Children's Literature". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Kızıltan, Nalan. 2006. "Fıkra Metinlerinin Kız ve Erkek Çocuklar tarafından Algılanışı". *Dil Dergisi*. Language Journal. Sayı 134 Ekim-Kasım-Aralık:7-30.
- Krashen, S ve T.D. Terrell. 1993. *The Natural Approach: Language Acquisition in the Classroom*. Oxford: Pergamon.
- Oktar, Lütfiye. 1997. "Söylemsel Artgönderim Örüntülerinde İletişimsel Etkenler". *Dilbilim Araştırmaları*. 1997. Ankara:Kebikeç Yayınları: 127-132.
- Oktar, L. Ve S. Yağcıoğlu. 1996. "Türkçe'de Söylem Yapısı ve Artgönderim". *VIII. International Conference on Turkish Linguistics*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Özönlü, Ünsal 1997. *Edebiyatta Dil Kullanımları*. Ankara: Doruk Yayımcılık.
- Safran, Jenny, R., Ann Senghas, and John C. Trueswell. 2001. "The Acquisition of Language by Children." [Online]. *PNAS*. 28(23).
http://www.pnas.org/cgi/reprint/98/23/12874.
- Trueswell, J., I. Sekerina, N. Hill, and M. Logrip. 1999. "The kindergarten-path effect: Studying on-line sentence processing in children". *Cognition*. 73, 89-134.
- Türkçe Sözlük*. 2005. *Dil Derneği Ankara: Ertem Basın Yayın Ltd. şti*.
- Yygotsky, L.S. 1985. Düşünce ve Dil. Çev. S. Koray. İstanbul: Kaynak Yayınları*.

Ek. 1: KABAK ÇEKİRDEKÇİ

Halide Edip ADIVAR

- Kaaaabaaaak çekirdeği, taaaaze taaaaze yenir.
1 2
- Kabak çekirdekçi!
3
- Eski gazeteleri bana verir misin teyze?
4 5 6
- Ne yapacaksın kızım?
7
- İsmail Hakkı Beye vereceğim.
8 9
- O senin ahbabın mı?
10 11 12
- Gazeteleri O ne yapacak? O kabak çekirdeği mi saracak?
13 14 15
- Gazeteleri okumak için ister. O, vaktiyle katıpmış, kadro harici olmuş.
16 17 18 19 20 21
- Burada evi varmış, O satmış, Karamürrik'e taşınmış. O Kimseden bir şey istemez,
22 23 24
- ama gazeteye dayanamıyor. Okula giden küçük bir kız var, O olmasa kendi
25 26 27
- gazetesini de alır. O Bu kadar uzaklara da kabak çekirdeği satmaya gelmez. O Hep
28 29
- onu okula göndermek çekiyor.
30 31
- Bir gün ona vermek için gündeliklerimden birtirdim, sakladım.
32 33 34
- O Aldı mı?
35
- O Yüzüme bir tuhaf baktı. Galiba gözlerinde yaş vardı. "O Kızım bu parayı
36 37 38 39 40
- niçin veriyorsun, kabak çekirdeği parasını verdin." O dedi. Sonra O parayı
41 42 43 44 45
- avucuma tekrar koydu. "Sakin O bir daha bir şey almadan kimseye para verme,
46 47 48 49
- vermek de almak da çok ayıptır." O dedi.
50 51
- O Darıldı diye o kadar O korktum ki... ama ertesi akşam yine O bizim kapının
52 53 54 55
- önünde durdu benimle konuştu. O Eski gazeteler varsa okuyacağını söyledi. O
56 57 58 59 60 61
- Kapının önünde gazın altında gazeteyi okuyup gidiyor. Şimdi beni O çok
62 63 64 65 66 67 68

seviyor ve her akşam kızını anlatıyor. Bu sene okulda nakış...

69 70 71

- İsmail Hakkı Bey geldi.

72 73

- Dün akşam bizim kapının önünde gazın altında Ø oturdu, kendi kendine

74 75 76 77 78

uzun uzun sayıkladı.

79

- Ø Ne dedi? Ø dedim.

80 81

- Bir liram olsa, kabak çekirdeği Ø alsam, üç yüz kuruş kazanır mıyım, kazanamaz mıyım?

82

- Ø diyordu. Galiba Ø hasta. Tuhaf tuhaf Ø konuşuyor. Ø Karların üstüne çökü

83

84

85

çöküveriyor.

- Acaba üç yüz kuruşu Ø ne yapacak?

86

- Okul, kızını takunya ile Ø almıyormuş. Hoca "ayakkabı almazsan Ø gelme" Ø

87

88

89

90

91

demiş.

92

- Bir de... Ø şimdi, kabak çekirdeğine para yerine ekmek vermemizi istiyor.

93

94

95

Ek. 2: GEÇMİŞ ZAMAN OLUR Kİ...

Haldun TANER

- Sen razı olmazsan, hiç bir kuvvet seni o hışır herifle evlenmeğe icbar edemez.

1 2 3 4 5

Ø diyordum. Ona İstanbul'dan kaçmayı teklif ediyor; taş kırıp, yük taşıyıp kendisine

6 7 8 9

bakacağı mı Ø söylüyordum.

10

- Çocuk gibi konuşuyorsun sen deyişi vardı.

11 12

- Siz? Siz? Aman yarabbim. Ø rüya mı görüyorsunuz?

13 14 15

- Ø Korkarım Ø tanyamadınız. Ø dedi. Ben Mahimur: Çocukluk arkadaşınız, Mahimur:

16 17 18 19 20 21

Siz Pendik'teki köşkü o zaman satmamış mı idiniz?

22 23 24 25

- Ø Sattıydık Ø dedi. Ø Sattıydık ama Arif sağ olsun yeniden aldı.

26 27 28 29

- Böyle kapı ağzında mı Ø konuşacağız

30

- Ø söyleyin. Ø diyordu. Allah aşkına Ø söyleyin. Ø çok değişmişim değil mi?

31 32 33 34

- Yooo... Hayır... Katiyen, diye Ø kekeledim. Ø Ne iseniz osunuz... Hatta daha da

35 36

Ø güzelleşmişsiniz.

37

- Siz de hiç değişmemişsiniz. Ø dedi.

38 39 40

- Biz Samsun, Erzurum, Adana, İzmir dolaştık durduk. Ø dedi. Şükür artık temelli Ø geldik.

41 42 43 44 45

Zaman ne çabuk geçiyor Yarabbim... Ø Pendiği dün gibi hatırlıyorum. Hey gidi

46

günler hey... Ø Hatırlar mısınız Ø bilmem. Ø dedi. Ø Şiirler okurduk hep sizinle...

47 48 49 50 51

Hani canım, o demir iskeleinin ucunda... Hele Faruk Nafiz'in "Kıskaç" diye

52 53 54 55

bir şiiri vardı. Anket defterime bile Ø yazmıştınız hatta. Nasıldı bakayım o:

55 56 57 58 59 60

"Ø Sakın bir söz söyleme

61

Ø Yüzüme bakma sakın...

62

Sesini (bir) duyan olur

63 64

Sana göz koyan olur...

65 66

- Ö İtiraf edin o zamanlar bana karşı büyük bir zaafınız vardı. Ö Bilmez miyim hiç?

67 68 69 70 71

Vardı işte... Açık konuşmak icabederse ben de bu hususta size hayli cesaret vermişim.

72 73 74 75 76

- Ben de neler söylüyorum değil mi? İhtimal siz unuttunuz bile. Ah siz erkekler...

77 78 79 80 81 82

Ö Hepiniz böylesiniz.

83 84

- Ben müsaadenizi rica edeceğim. Ö dedim.

85 86 87

-Hiç olur mu bu kadarlık? Ö dedi. Şimdi nerede ise Arif de gelir, Ö yemeği

88 89 90 91 92

birlikte yerdik.

93 94

-Ö Teşekkür ederim. bir başka sefer. Ö dedim.

95 96 97

-Peki ama Ö hani ev için bir şey söylemişiniz?

98 99 100

-Ha ev mi? Ö dedim.

101 102

-Bir ahbap için Ö soracaktım da...

103 104

-Madem siz aradasınız, güzel hatırlınız için yazlığınızı sekiz yüze Ö bırakınız. Ö dedi.

105 106 107 108 109 110

-Var ol koca arslan diye Ö söylendim. Sen olmasa idin şimdi ben, sukutu hayalin

111 112 113 114 115

azabiyle ömrünü zehir etmiş bir bedbaht olacaktım. Ö Saadetimi sana borçluyum.

116 117 118 119 120 121

Çok yaşa sen, var ol... "Ö Gülsenize, neşelensenize. Ö Bakın gök ne temiz,

122 123 124 125 126 127

güneş ne parlak, hayat ne güzel"

128 129

diye Ö bağırarak istiyordum.

130

Yrd. Doç. Dr. Nalan Kızıltan
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Yabancı Diller Eğitimi Bölümü
İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı
55139 Kurupelit, Samsun
kiziltannalan@gmail.com